

Rikslønnsnemnda

RIKSLØNNSNEMNDAS KJENNELSE

SAK 2/2024

TVISTEN MELLOM AKADEMIKERNE OG STATEN – AVGJØRELSE OM HABILITET

AVSAGT 28. OKTOBER 2024

RIKSLØNNSNEMNDAS SAMMENSETNING:

Sorenskriver Liv Synnøve Taraldsrud, leder

Seniorforsker Erling Barth

Professor Bjørnar Borvik

KJENNELSE

Rikslønnsnemnda har arbeidstvist mellom Akademikerne og staten til behandling. Under saksforberedelsen har Akademikerne fremsatt inhabilitetsinnsigelse mot de to faste, ikke-nøytrale medlemmene i nemnda.

Akademikerne har vist til følgende:

Akademikerne har i likhet med Unio reist kritiske spørsmål om habiliteten til de to faste ikke-nøytrale medlemmene i Rikslønnsnemnda. Det er uheldig at sammensetningen i nemnda nå blir slik at de to nevnte medlemmer representerer staten og LO Stat som har til dels sammenfallende og sterke interesser i det resultat staten ønsker i denne saken. Akademikerne viser for øvrig til omtalen av dette temaet i Unios skriftlige innlegg der det heter:

I interessetvister etter tjenestetvistloven § 26 jf. § 20 nr. 2 settes Rikslønnsnemnda med en leder og seks andre medlemmer, jf. lønnsnemndloven § 3 fjerde ledd. Fem av medlemmene er faste, hvorav tre er nøytrale og to er ikke-nøytrale. Dette følger av lønnsnemndloven § 3 annet ledd, der det heter

«Rikslønnsnemndas leder og fire medlemmer med personlige varamedlemmer blir oppnevnt av Kongen for tre år. Ett av medlemmene skal representere arbeidstakerinteresser, og ett arbeidsgiverinteresser»

Selv om de to faste, ikke-nøytrale medlemmene ikke har stemmerett, er det ingen tvil om at de gjennom sin talerett og posisjon kan påvirke sakens utfall. Derfor kan det ut fra den konkrete interesse i utfallet være svært uheldig at de deltar i behandlingen av saken. Det følger indirekte av lønnsnemndloven § 3 annet ledd at de faste ikke-nøytrale medlemmene ikke bør delta i behandlingen av en sak de har en sterk interesse i utfallet av. Det beror på at de i så fall ikke generelt kan «representere arbeidstakerinteresser» og «arbeidsgiverinteresser», slik lønnsnemndloven § 3 annet ledd forutsetter. Lønnsnemndloven § 5 gir dessuten habilitetsreglene i arbeidstvistloven anvendelse så langt de passer. Det kan derfor ikke være tvilsomt at også de faste ikke-nøytrale medlemmene av Rikslønnsnemnda må være habile for å delta i behandlingen av den enkelte sak. Det følger også av praksis fra ILOs organisasjonsfrihetskomité at alle Rikslønnsnemnda medlemmer ut fra en konkret vurdering må tilfredsstillende kravet til upartiskhet og uavhengighet.

Når Unio i det skriftlige innlegget finner grunn til å redegjøre for sitt syn på de faste ikke-nøytrale medlemmenes habilitet, er det fordi disse – slik tvistene ligger an – har en særlig sterk interesse i utfallet av denne konkrete saken. Det er store interessemotsetninger mellom arbeidstakersammenslutningene, som gjør det uheldig at leder av LO Stat deltar under behandlingen av tvisten i Rikslønnsnemnda. LO Stat har fremsatt krav om at hovedtariffavtalen skal være likelydende for alle arbeidstakersammenslutningene i staten. I kravet ligger implisitt et krav om endring av hovedtariffavtalene som Unio og Akademikerne har med staten. Den ekstraordinære interessemotsetningen som foreligger mellom sammenslutningene på arbeidstakersiden, gjør at man vanskelig kan ha tillit til at LO Stats leder opptre upartisk og uavhengig under nemndbehandlingen. Det er usannsynlig at han, gitt den overordnede rolle han har hatt som leder av LO Stats forhandlingsdelegasjon, klarer å frigjøre seg fra den interesse hans organisasjon har for å endre hovedtariffavtalene som Unio og Akademikerne har med staten. I forlengelsen av dette kan man vanskelig ha tillit til at han klarer å ivareta arbeidstakerinteressene generelt, slik et verv som fast,

ikke-nøytralt medlem av nemnda forutsetter. Det samme gjelder hans varamedlem, som er leder av det største forbundet i LO Stat, NTL.

Tvisten mellom staten og Unio/Akademikerne er spesielt betent og prinsipielt vanskelig. Staten har over tid blitt utsatt for et politisk press for å reversere utviklingen av hovedtariffavtalen med Akademikerne og Unio. Statens personaldirektør har ikke stått fritt til å forhandle med Unio og Akademikerne om annet enn en likelydende avtale som LO Stat og YS Stat, og har i realiteten ikke har kunnet utøve sin overordnede arbeidsgiverrolle som forhandler i hovedoppgjøret med Unio og Akademikerne. Unio kan derfor vanskelig ha tillit til at Statens personaldirektør klarer å ivareta arbeidsgiverinteressene generelt, slik et verv som fast, ikke-nøytralt medlem av nemnda forutsetter. Slik saken ligger an har Unio heller ikke tillit til at han kan opptre upartisk og uavhengig i behandlingen av saken i Rikslønnsnemnda.

For øvrig vil Unio påpeke at de faste ikke-nøytrale medlemmene i denne saken representerer en felles interesse, som er egnet til å forrykke den grunnleggende balansen som Rikslønnsnemnda skal ha gjennom representasjon fra hver av sidene i arbeidslivet.

Staten har vist til følgende:

Rikslønnsnemndas sammensetning i saker etter tjenestetvistloven fremgår av lov 27. januar 2012 nr. 10 om lønnsnemnd i arbeidstvister (lønnsnemndloven) § 3 fjerde ledd. Nemnda skal ha en leder og seks andre medlemmer. Partene i den enkelte tvist utpeker ett medlem hver. Blant de fem medlemmene av Rikslønnsnemnda som oppnevnes av Kongen, skal det være ett medlem som representerer tjenstemannsinteresser og ett medlem som representerer statens interesser. Dette følger av tjenestetvistloven § 26 første ledd andre punktum.

Det fremgår av forarbeidene til lønnsnemndloven, Ot.prp. nr. 46 (2001-2002) Om lov om endringer i lov 5. mai 1927 nr. 1 om arbeidstvister m.m. pkt. 4.2 at

«[n]år nemnda behandler tvister etter tjenestetvistloven, er det staten v/AAD som representerer arbeidsgiverinteressene.»

I dag sorterer statens lønnsaker under Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet (DFD) og det er staten v/DFD som representerer arbeidsgiverinteressene. Staten viser til at statens personaldirektør Gisle Norheim er oppnevnt av Kongen i statsråd som det faste medlem som skal representere staten og arbeidsgiverinteressene i tvister etter tjenestetvistloven i perioden 1. mars 2022 til 28. februar 2025. Norheim er ikke nøytral i tvisten med Akademikerne og Unio og skal heller ikke være det, jf. også lønnsnemndloven § 3 syvende ledd som eksplisitt sier at medlemmene som ikke representerer arbeidstaker- eller arbeidsgiverinteresser, må fylle kravene i arbeidstvistloven § 40.

Unio skriver i sitt innlegg:

«Staten har over tid blitt utsatt for et politisk press for å reversere utviklingen av hovedtariffavtalen med Akademikerne og Unio. Statens personaldirektør har ikke stått fritt til å forhandle med Unio og Akademikerne om annet enn en likelydende avtale som LO Stat og YS Stat og har i realiteten ikke kunnet utøve sin overordnede arbeidsgiverrolle.»

Staten er uenig i Unios påstand om at statens personaldirektør ikke har kunnet utøve sin overordnede arbeidsgiverrolle som følge av politisk press. Det er den til enhver tid sittende regjering som definerer statens arbeidsgiverpolitikk og fastsetter de forhandlingsfullmakter statens personaldirektør får i de respektive lønnsoppgjørene. Statens personaldirektør har forhandlet årets lønnsoppgjør etter fullmakt fra regjeringen i tråd med vanlig prosedyre foran hvert oppgjør. Vi viser til statens innlegg om at statens personaldirektør fører forhandlingene på vegne av staten, innenfor rammer og fullmakter fastsatt av regjeringen.

Staten vil alltid være part i saker for Rikslønnsnemnda. Både statens personaldirektør og alle andre arbeidsgiverrepresentanter er en del av det statlige tariffområdet som styres av regjeringen. Enhver representant som etter tjenestetvistloven § 26 skal ivareta statens interesser i nemnda, vil derfor være underlagt politisk styring.

Rikslønnsnemndas merknader

Rikslønnsnemndas nøytrale medlemmer legger til grunn at i saken mellom Akademikerne og staten er leder i LO Stat Egil André Aas og statens personaldirektør Gisle Norheim faste medlemmer. Akademikerne har reist innsigelser mot begge disse medlemmenes habilitet og har i hovedsak vist til at de representerer spesielle og sterke interesser i utfallet av saken som gjør dem inhabile.

Rikslønnsnemndas nøytrale medlemmer viser til at lønnsnemndeloven § 5 gir arbeidstvistloven kapittel 4 og 5 anvendelse så langt det passer. Det følger av arbeidstvistloven § 40 at domstolloven § 106 og § 107 gjelder. I tillegg heter det i § 40 første ledd annet punktum:

«Når andre særlige omstendigheter foreligger, som er egnet til å svekke tilliten til en dommers habilitet, skal dommeren vike sete.»

Den samme formuleringen er benyttet i domstolloven § 108, men denne bestemmelsen får ikke direkte anvendelse. Det gjør heller ikke rettspraksis knyttet til § 108. Når det gjelder den nærmere tolkningen av arbeidstvistloven § 40, er det i Erik C. Aagaard, *Arbeidstvistloven: Kommentarer og praksis*, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo 2014, uttalt følgende:

«Det er et grunnleggende utgangspunkt at de innstilte dommernes tilknytning til organisasjonen i seg selv ikke fører til inhabilitet for den enkelte dommeren. Det er ingen identifikasjon mellom organisasjonen og dommerne som er oppnevnt etter innstilling fra denne organisasjonen. Forhold av helt generell karakter er ikke omstendigheter som er egnet til å svekke tilliten til dommernes habilitet. Inhabilitetsvurderingen kan ikke basere seg generelt på organisasjonenes forhold. Spørsmålet om inhabilitet skal vurderes konkret og må være knyttet til den enkelte dommers subjektive forhold. Rettspraksis fra Arbeidsretten viser at en dommer skal ha en forholdsvis nær tilknytning til en sak før vedkommende erklæres inhabil, jf. også Prop. 134 L (2010-2011) side 57.»

I ARD 2000 s. 158 uttaler Arbeidsretten:

«Den enkelte dommer kan ikke hefte for eller identifiseres med organisasjonenes forhold. Gjør man dét, slik de saksøkte har argumentert for, innebærer det at man ser bort fra de grunnleggende forutsetninger for dommers stilling og funksjon som medlem av Arbeidsretten. Det er det ikke rimelig grunnlag for å gjøre, heller ikke i saken her. Også de medlemmer, og varamedlemmer, som er oppnevnt etter innstilling fra organisasjonene, er i sin

funksjon som dommere fullt ut uavhengige og selvstendige, slik retten har pekt på ovenfor. Det at de er oppnevnt etter innstilling fra en organisasjon som er part i saken, gir ingen rimelig grunn til å anse alle som inhabile på det grunnlag.

Dette utelukker selvsagt ikke at en dommer, også en dommer som er oppnevnt etter innstilling fra en organisasjon, kan bli ansett inhabil. Men inhabilitetsvurderingen må, slik Arbeidsretten ser det, knyttes konkret til den enkelte dommer og dennes forhold; den kan ikke baseres generelt på organisasjonenes forhold.»

Rikslønnsnemndas nøytrale medlemmer påpeker at det er lønnsnemndloven § 3 som danner grunnlaget for de faste medlemmers deltakelse i nemnda. Ut fra hjemmelsgrunnlaget i § 3 er det Kongen som utnevner medlemmene. Disse er faste medlemmer uavhengig av hvilken sak som er til behandling i nemnda.

Akademikerne har påpekt at statens medlem og medlemmet fra LO Stat har en særlig interesse av et konkret utfall av nemndbehandlingen. Rikslønnsnemndas nøytrale medlemmer mener at medlemmenes tilknytning til partene i tvisten ikke er nok til at disse medlemmene er inhabile. Rikslønnsnemndas nøytrale medlemmer kan heller ikke se at disse medlemmene har utvist en slik adferd i arbeidstvisten mellom staten og Akademikerne at det anses å foreligge «andre særlige omstendigheter». Disse medlemmene anses derfor habile til å behandle tvisten i Rikslønnsnemnda.

Kjennelsen er enstemmig.

SLUTNING

Egil André Aas og Gisle Norheim anses habile til å delta i Rikslønnsnemndas avgjørelse i sak 2/2024 mellom Akademikerne og staten.

Erling Barth

Liv Synnøve Taraldsrud

Bjørnar Borvik